

High impact, korte termijn

	Structurerende keuzes	Reactie LTO Nederland
4	<p>Provincies en waterschappen nemen in de verordening op dat alle onttrekkingen, dus 'elke druppel', vergunningsplichtig zijn.</p>	<p>LTO maakt zich ernstige zorgen over de uitwerking en handhaving hiervan; dit gaat tot veel commotie leiden. Daarbij kent de land- en tuinbouw veel onttrekkingen die of vergunningsvrij zijn en/of meldingsplichtig zijn. LTO vraagt zich af wat de gevolgen van deze structurerende keuze is voor deze onttrekkingen. Volgens LTO kan een oplossingsrichting zijn om met de sector te bezien in hoeverre de onttrekkingen inzichtelijk gemaakt kunnen worden (waarbij op een stimulerende manier ingezet kan worden op óf meer vasthouden óf minder onttrekken) en er geen ingewikkeld vergunningstraject aan te pas hoeft te komen. <u>LTO pleit sterk voor het loslaten van deze het middelvoorschrift 'alle onttrekkingen vergunningsplichtig maken', en adviseert om dat open te laten aan invulling in/vanuit het gebiedsproces.</u> In de achterliggende doelstelling 'het ontwikkelen van een robuust grondwatersysteem' kan LTO zich wel vinden.</p>
6	<p>Alle water gebruikende sectoren (landbouw, industrie, scheepvaart, drinkwaterbedrijven) geven aan hoe zij ten opzichte van 2020 in 2050, 20% water gaan besparen.</p>	<p>Voornaamste vraag van LTO: gaat dit enkel over drinkwater, of over 'water' in algemene zin? Graag dit duidelijk vermelden. De voorkeur van LTO is om de focus te leggen/houden op drink(leiding)water. LTO merkt verder ten algemene op dat in de land- en tuinbouw al langere tijd ingezet wordt op waterbesparing. <u>LTO pleit hierbij om bij deze planvorming voor de land- en tuinbouw een salderingsregeling op te nemen, waarbij de onttrekkingen (met stimulans tot efficiënter gebruik van water) mogen worden afgetrokken van de inspanningen voor het vasthouden (en infiltreren/opslaan) van zoetwater.</u> Hiermee ontstaat een stimulering voor het beter vasthouden van water, evenals het besparen van het gebruik van zoetwater. Ondernemers maken met een dergelijke salderingsregeling (nog nader uit te werken overigens) aantoonbaar dat ze extra inspanningen doen om water te conserveren</p>

		<p>(denk aan stuwtjes, bassins, en/of peilgestuurde infiltratiesystemen), ze dit positief op de waterbalans mogen zetten. Bij beperkingen op de onttrekking kunnen we lobbyen dat ze dit water (wat ze dus 'extra' vastgehouden hebben) ook weer ten alle tijden 'uit' het watersysteem mogen halen. Dat is een stimuleringsbeleid, in plaats van dat je vermindering van het watergebruik gaat 'afdwingen'. Feitelijk pleiten we dus voor een stoffenbalans, waarbij water op bedrijfsniveau (en door te trekken naar een gebiedsniveau) ook een plek krijgt.</p>
8	<p>De provincies geven bij het maken van hun gebiedsplannen aan welke aanvullende maatregelen waar nodig zijn om de doelen te halen (vanuit de KRW en de Nitraatrichtlijn).</p>	<p>LTO maakt zich ernstig zorgen over de decentralisatie van de verantwoordelijkheden rondom het behalen van de gestelde doelen. Zorgen zijn er over wie welke rol en bevoegdheid hierin neemt, en hoe de onderlinge afstemming verloopt tussen landelijk en provinciaal. LTO eist dat aan de voorkant de regionale LTO-organisaties (LLTB, LTO Noord en ZLTO) betrokken worden bij deze planvorming; zij kennen het gebied het beste, vertegenwoordigen het belang van de land- en tuinbouw en weten wat de (on)mogelijkheden zijn. <u>LTO is fel tégenstander van provinciale aanscherpingen ten behoeve van landelijk waterkwaliteitsbeleid!</u></p>
17	<p>Behoud van waardevolle bodems en duurzaam beheer van landbouwbodems. Er moet zoveel mogelijk bodem intact blijven voor landbouw en natuur, daardoor is voor verstedelijking en infrastructuur slim meervoudig landgebruik nodig, met zo min mogelijk afdekking (zie bebouwd gebied).</p>	<p><u>LTO pleit voor een instandhouding van het land- en tuinbouwareaal en zou graag zien dat hier in de Kamerbrief 'Water en Bodem Sturend' een minimaal (concreet; in hectares!) doel op gesteld wordt. Nu neemt dit areaal jaarlijks af, terwijl alle opgaven (voedselproductie en extensivering) meer grond vragen. Zie ook de LTO Grondvisie (2021).</u></p>
28	<p>Breng de grondwaterbalans terug met een hoger grondwaterpeil en werk dit in gebiedsprocessen uit zodat verdroging daadwerkelijk wordt bestreden. Dit kan een verhoging van 10 tot 30 cm betekenen. Vergun alle onttrekkingen en reguleer die. Bepaal in de gebiedsprocessen rond natuur en natura2000 gebieden een onttrekkingsvrije zone toewerkend naar zones van 1 kilometer in 2030.</p>	<p>LTO is tegenstander van een koerswijziging naar 'functie volgt peil'. In plaats daarvan pleit LTO voor een 'een passend peil', als resultante van een belangenafweging, waarbij centraal moet staan dat aan ondernemers toekomstperspectief wordt geboden en dat aanpassen (transitie) tijd kost en niet ten koste mag gaan van de inkomenspositie van de ondernemer. Een 'passend peil' vraagt vervolgens van ondernemers om met dit uitgangspunt rekening te houden bij het maken van bedrijfsplannen en de uitwerking daarvan in de bedrijfsvoering. <u>Uitsluiten van onttrekkingen in (en rondom) N2000-gebieden</u></p>

	<p><i>is wat LTO betreft onbespreekbaar. Dit zou een ernstige bedreiging zijn van veel bedrijven die voor hun watervoorziening van oudsher hiervan afhankelijk zijn voor hun bedrijfsvoering. Daarbij is het bij uitstek een taak van de waterschappen om eventuele voorwaarden te stellen aan (grondwater)onttrekkingen en dat dient volgens LTO zo te blijven. Verder merkt LTO op dat het beperken van onttrekking ook nadelige gevolgen heeft voor de waterkwaliteit.</i></p>
--	---

Grote impact op langere termijn (i.r.t. gebiedsprocessen in het landelijk gebied)

	Structurerende keuzes	Reactie LTO Nederland
20	<p>Grondwaterstand verhogen in landelijke veenweidegebieden met als doel de bodemdaling te minimaliseren. Dit kan worden bereikt door toe te bewegen naar een grondwaterstand van 20 cm - 40 cm onder maaiveld vóór 2030, afhankelijk van de bodemcompositie en omstandigheden van het watersysteem en de behoeften van het gebied. De optimale eindsituatie moet in de loop van de tijd nog nader bevestigd moeten worden door onderzoek van onder andere het NOBV. We leggen de prioriteit bij diepe veenpakketten. Hierbij worden nieuwe ongewenste klimaatemissies en achteruitgang van de waterkwaliteit voorkomen. In de gebiedsprocessen wordt dit integraal uitgewerkt op basis van lokale omstandigheden, waaronder waterbeschikbaarheid, bodemsamenstelling en mogelijk landgebruik.</p>	<p><i>LTO vindt dat per doelgebied beoordeeld moet worden wat de best passende aanpak is voor het gebied, omdat de veenweidegebieden onderling grote verschillen kennen. Dit betekent maatwerk leveren per gebied en daarmee onderscheid kunnen maken in de aanpak van de veenweidegebieden zelf. De landbouw in deze gebieden is zowel economisch als cultuurhistorisch van grote waarde en zou zoveel mogelijk behouden moeten blijven. LTO zet allereerst in op technische oplossingen om de landbouw in die gebieden in stand te houden. Maar er zijn ook gebieden waar sprake is van een stapeling aan problemen (bodemdaling, verzilting, kleine percelen en slechte infrastructuur) die integraal om oplossingen vragen. LTO vindt dat met meer inzet in die gebieden gezocht moet worden naar nieuwe verdienmodellen.</i></p>
21	<p>Een duurzame grondbewerking in het veenweidegebied betekent dat sommige landbouwpraktijken, zoals het keren en ploegen, moeten worden aangepast. Dit kan een gevolg hebben voor de keuze van een geschikte teelt.</p>	<p><i>LTO merkt hierbij op dat de overheid hiermee extra ge- en verboden gaat afkondigen. Indirect heeft dit ook gevolgen voor teelten. Daar waar het gaat om grondbewerking met doel verbetering van de landbouwbodem, dient dit volgens LTO mogelijk te blijven.</i></p>
23	<p>Accepteer op termijn regionale vaak tijdelijke verzilting. Aanvoer van zoetwater van elders kan niet altijd overal worden gegarandeerd. Het Rijk zal nieuwe maatregelen om verziltende gebieden te voorzien van extra (schaars) zoetwater dat van buiten het gebied moet worden aangeleverd niet meer faciliteren.</p>	<p><i>LTO merkt hierbij op dat de overheid hiermee top-down gaat sturen, daar waar volgens LTO de uitkomst een resultante dient te zijn van het gebiedsproces. Zo dienen bijvoorbeeld de land- en tuinbouwgronden in Zeeland en delen van het Waddengebied (waaronder Friesland) behouden te blijven voor voedselproductie, aangezien deze bestempeld worden als 'vruchtbare' gronden. Daarnaast zou de overheid dan ook een innovatietraject moeten starten en/of faciliteren, om de toekomst van de land- en tuinbouw in de verziltende gebieden perspectief te bieden en/of te behouden. LTO blijft bij het Rijk pleiten voor het tijdig doen van grote infrastructurele werken (zoals sluis in de Nieuwe Waterweg) om de verzilting in delen van Nederland tegen te gaan.</i></p>

27	Houd water vast in de bodem t.b.v. voldoende water en herstel van natuur. Hiervoor dient de bodem vitaal te zijn (een functionerend ecosysteem met o.a. voldoende organische stof). Herinricht gebieden t.b.v. herstel balans (grond)watersysteem met bufferwerking.	<i>Het verbeteren van de bodem is een wederzijds belang. Ten aanzien van het herstel van de balans van het (grond)watersysteem merkt LTO op dat dit in gezamenlijkheid met alle betrokkenen dient te gebeuren. LTO pleit dan ook voor een (grond)waterbalans op gebiedsniveau. Voor LTO is het uiterst onwenselijk dat alle beekdalen een opgelegde verplichting krijgen met bufferzones van x-aantal meters. LTO is voorstander van een gebiedsgerichte benadering op stroomgebiedsniveau, waarbij alle instrumenten en opties open op tafel moeten komen te liggen. Het van bovenaf opleggen van een bepaalde structurende keuze voor een bufferzone werkt averechts en contraproductief.</i>
----	---	---

Overige aandachtspunten

	Structurerende keuzes	Reactie LTO Nederland
1	Veerkracht vergroten. De ruimtelijke inrichting en het landgebruik wordt aangepast op waterbeschikbaarheid.	<i>Veerkracht vergroten is ook in het belang van de land- en tuinbouw. LTO is tegenstander van een koerswijziging naar 'functie volgt peil'. In plaats daarvan pleit LTO voor een 'een passend peil', als resultante van een belangenafweging, waarbij centraal moet staan dat aan ondernemers toekomstperspectief wordt geboden en dat aanpassen (transitie) tijd kost en niet ten koste mag gaan van de inkomenspositie van de ondernemer. Een 'passend peil' vraagt vervolgens van ondernemers om met dit uitgangspunt rekening te houden bij het maken van bedrijfsplannen en de uitwerking daarvan in de bedrijfsvoering. Dit is een fundamentele koerswijziging voor Nederland, en druist in tegen al datgene onze voorouders hebben gedaan, namelijk 'het sturen van water en bodem'. LTO maakt zich op macroniveau zorgen over de positie van de land- en tuinbouw in het licht van de plannen. Heel concreet: veel landbouwgrond gaat verloren, bedrijven zullen noodgedwongen moeten stoppen en sommige teelten (en ketens) zullen verdwijnen uit Nederland. Dit heeft negatieve gevolgen voor de Nederlandse voedselproductie en export.</i>
2	Er is meer ruimte nodig om water te bergen, beter vast te houden en om zoetwaterbuffers te vergroten.	<i>Op bedrijfsniveau worden hier al stappen toe gezet. Wanneer gesproken wordt over 'grootschalige' waterberging, maakt LTO zich zorgen over de gevolgen voor de beschikbaarheid van landbouwgrond voor agrarische productie.</i>
3	Voor het hoofdwatersysteem is de ambitie om weerbaar te zijn tegen een droogte die bij een scenario van grote klimaatverandering en sterke groei van economie en bevolking gemiddeld eens in de 20 jaar voorkomt.	<i>Dit is een gedeelde ambitie, en voor LTO randvoorwaardelijk. Sterke groei van economie en bevolking benadrukt het belang van voldoende voedselproductie en -zekerheid in Nederland. Dit belang dient hierbij ook in ogenschouw genomen te worden.</i>
5	Drinkwaterbedrijven en provincies zorgen voor voldoende drinkwaterbronnen. Hierbij wordt ook gekeken naar nieuwe bronnen, hybride bedrijfsvoering en diversificatie van drinkwaterbronnen. Laagwaardig gebruik van drinkwater wordt ontmoedigd.	<i>LTO merkt hierbij op dat de land- en tuinbouw graag tijdig en vooraf wordt betrokken in de zoektocht naar nieuwe onttrekkingsgebieden.</i>

7	Vastgelegde maatregelen voor verbeteren van waterkwaliteit worden uitgevoerd, waaronder de stroomgebiedsbeheerplannen, maatregelen ten behoeve van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het 7e Nitraat Actieprogramma.	<i>De verantwoordelijkheid voor deze structurerende keuze ligt primair bij het Rijk (ministerie van IenW en LNV), de waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat. LTO merkt op dat zij zich graag vooraf betrokken worden bij de planvorming, aangezien de agrarische sector een van de grootste belanghebbende is. LTO pleit voor verruiming van het beleid, waarbij naast middelenbeleid ook perspectief wordt geboden voor doelenbeleid met bijbehorende mogelijkheden tot maatwerk.</i>
9	Er komt beperktere ruimte voor koelwaterlozingen.	<i>Dit is primair een aangelegenheid voor de industrieën. LTO merkt hierbij op dat in het kader van de regionale waterbalansen, koelwaterlozing soms een interessante optie kan zijn voor de aanvoer van water in land- en tuinbouwgebieden. Dit moet wat LTO betreft ook in ogenschouw genomen blijven worden.</i>
10	In onze watersystemen is meer ruimte nodig voor waterberging, zoetwaterbuffers en waterafvoer.	<i>Zie reactie 2.</i>
11	In het IJsselmeer, Markermeer en de randmeren moet rekening worden gehouden met grotere peilfluctuaties, hogere waterstanden en het verder uitzakken van het peil. Peilfluctuaties van plus of min 20 cm of meer kunnen in de toekomst noodzakelijk zijn om de zoetwatervoorraad te vergroten. Daarnaast moet als gevolg van zeespiegelstijging, op de lange termijn rekening gehouden worden met een mogelijke peilopzet van het gemiddelde winterpeil van plus 30 cm in het IJssel- en Markermeer.	<i>Voor de landbouw is het beschikken over voldoende zoetwater (niet te weinig, niet te veel) van existentieel belang voor de grondgebonden productie. Het vergroten van de veerkracht van de grotere wateren zoals het IJsselmeer, Markermeer en de randmeren ten behoeve van het vergroten van de zoetwatervoorraad is ook in het belang van de land- en tuinbouw. Daarnaast blijft LTO pleiten voor investeringen in grote infrastructurele werken (zoals sluis in de Nieuwe Waterweg) om de verzilting in delen van Nederland tegen te gaan, en het water langer vast te houden.</i>
12	Nieuwe ontwikkelingen in de buitendijkse IJsselmeergebieden, die effect hebben op het waterbergend vermogen zijn niet toegestaan, tenzij van nationaal belang.	<i>LTO gaat ervan uit dat bestaande activiteiten (incl. teelten) hier niet door worden geraakt. Daarnaast benadrukt LTO dat in de uitwaarden goede land- en tuinbouwgronden te vinden zijn, die volgens LTO onder het mom 'bodem sturend' voor de land- en tuinbouw beschikbaar moeten blijven.</i>
13	Om te voorkomen dat nieuwe objecten of activiteiten de rivieren minder klimaatrobuust maken, wordt de nieuwe koers nieuwe bebouwing in het rivierbed (stroomvoerend -en bergend regime van de rivier) niet langer toe te staan.	<i>LTO pleit om bestaande vigerende bestemmingsplannen (incl. bouwblok) behouden blijven. Daarbij benadrukt LTO het belang van agrarische bedrijven in en rondom de uitwaarden van rivieren, waarbij veel van deze bedrijven ook waardevolle ecosysteemdiensten leveren.</i>

14	Er moet voldoende ruimte worden vrijgehouden voor toekomstige dijkversterkingen.	<i>LTO erkent het belang. Tegelijkertijd pleit LTO voor een goede compensatieregeling voor het verlies aan land- en tuinbouwgrond als gevolg van mogelijke toekomstige dijkversterkingen.</i>
15	Met het oog op zeespiegelstijging wordt voor onze kustlijn vooralsnog geen zeewaartse bebouwing toegestaan.	<i>LTO stelt op basis van de nu voorliggende teksten dat deze structurerende keuze geen (nadelige) gevolgen heeft voor de land- en tuinbouw.</i>
16	We versterken de regie en de integrale afweging op de inrichting van de ondergrond. Dit om verdere aantasting van de bodem te voorkomen en de ondergrond efficiënt in te richten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het instandhouden van bodemlagen en het beschermen van natuurlijke bodemschatten als grondwatervoorraden.	<i>LTO beschouwt dit als positief als het gaat om het behouden van de bodemstructuur. Bodemverbetering (denk bijvoorbeeld aan het keren van veengronden) dient echter wel ten alle tijden toegestaan te blijven. LTO pleit voor het benoemen van een minimaal areaal ten behoeve van de instandhouding van areaal ten behoeve van de land- en tuinbouw.</i>
18	Vermindering van verstoring van de bodem en meer hergebruik van grond. De inzet is dat natuurlijk kapitaal (de levende bodem) niet onnodig wordt weggegraven en wordt vernietigd. Ook wordt door met minder transport van grond minder CO2 uitgestoten en wordt voorkomen dat verontreinigde grond wordt verspreid.	<i>LTO is het grotendeels eens met deze structurerende keuze. Dit betreft ook met name andere sectoren. Daar waar het gaat om grondbewerking met doel verbetering van de landbouwbodem, dient dit mogelijk te blijven.</i>
19	Preventie van bodemverontreiniging en sanering blijven een prioriteit. Omdat we de ondergrondse ruimte intensiever gaan benutten, zullen we vaker oude verontreinigingen tegenkomen. Ruimtelijke ontwikkelingen bieden kansen om bestaande verontreinigingen op een logisch moment aan te pakken. Nieuwe (diffuus verspreide) verontreinigingen worden aangepakt, met de nadruk op preventie.	<i>LTO is voorstander van preventie met in ogenschouw van huidig en gepland gebruik van de bodem. LTO merkt wel op dat het n-ijleffect in ogenschouw genomen dient te (blijven) worden.</i>
22	Minimaliseren aanvoer gebiedsvreemd water door zoveel mogelijk water in het gebied vast te houden en daarvoor meer ruimte te maken. Wentel de gevolgen van peilverhoging voor watervraag en piekbelasting/wateroverlast zo min mogelijk af. Met name in perioden van droogte zal externe aanvoer toch nodig blijven.	<i>LTO merkt hierbij dat voor oppervlaktewater reeds een verdringingsreeks bestaat. Het belang van zoetwater is voor de land- en tuinbouw van vitaal belang, en LTO onderschrijft hiermee het belang van het behouden van externe aanvoer van zoetwater.</i>
24	Breng waterkwaliteit op orde en houd het zo (2027).	<i>LTO vraagt zich af in hoeverre de gestelde doelen van de Kaderrichtlijn Water haalbaar zijn (in de gegeven tijdsspanne).</i>
25	Alle watergebruikers houden rekening met periodes van watertekort en verzilting tijdens droogte en nemen daartegen hun	<i>Dit is een wederzijds belang. Ten aanzien van de afwenteling van privaat naar publiek merkt LTO op dat dit niet in algemeenheden</i>

	maatregelen (niet afwentelen van privaat naar publiek)	<i>afgekondigd kan worden, maar dat gekeken moet worden naar de individuele casussen.</i>
26	Breng waterkwaliteit op orde en houd het zo (2027). Stop verontreiniging van (grond)water. Bescherm zoetwaterbronnen.	<i>Zie reactie 24.</i>
29	Risico's ten aanzien van overstromingen, wateroverlast, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid worden richtinggevend bij de locatiekeuze van woningbouw. Hiervoor is door lenW een concept richtinggevend kader ontwikkeld, dat sturing moet geven aan de locatiekeuze voor woningbouw. Dit houdt in dat er in gebieden met minimale water- en bodemrisico's gemakkelijk klimaatadaptief gebouwd kan worden. In gebieden waar de risico's groter zijn, alleen onder voorwaarden gebouwd kan worden. Voor de zeer kwetsbare en risicovolle gebieden geldt een 'nee tenzij' principe. Anders bouwen kan wel; Drijvend, hoogwatervrij of tijdelijk. Bouwen op slappe bodems kan alleen als er niet in tijd, plaats of publiek-privaat afgewenteld wordt er voor voldoende waterberging gezorgd wordt.	<i>Niet (of in sterk verminderde mate) relevant voor de land- en tuinbouw.</i>
30	Locaties waar mogelijk in de toekomst de ruimte nodig is voor dijkversterking, rivierverbreding of waterberging worden niet benut om de woningbouwopgave in te vullen.	<i>Niet (of in sterk verminderde mate) relevant voor de land- en tuinbouw.</i>
31	De 'landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving' (voorzien december 2022) wordt - vooruitlopend op interbestuurlijke vaststelling en mogelijke wettelijke borging- toegepast zodat het bebouwd gebied klimaatadaptief en natuurinclusief wordt ingericht en (ver)bouwd.	<i>Niet (of in sterk verminderde mate) relevant voor de land- en tuinbouw.</i>
32	Stuur aan op minder netto-landgebruik voor ontwikkelingen.	<i>Zie reactie 17.</i>